

<http://dx.doi.org/10.16926/em.2023.18.16>

Wojciech GURGUL

<https://orcid.org/0000-0003-0113-998X>

Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie

e-mail: wojciechkgurgul@gmail.com

Tematyka gitarowa na łamach „Poradnika Muzycznego” (1947–1989) i „Przeglądu Muzycznego” (1990–1991)

Jak cytować [how to cite]: W. Gurgul, *Tematyka gitarowa na łamach „Poradnika Muzycznego” (1947–1989) i „Przeglądu Muzycznego” (1990–1991)*, „Edukacja Muzyczna” 2023, t. 18, s. 259–277, <http://dx.doi.org/10.16926/em.2023.18.16>.

Streszczenie

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie treści dwóch czasopism muzycznych wydawanych przez Ludowy Instytut Muzyczny w Łodzi – „Poradnika Muzycznego” oraz „Przeglądu Muzycznego” – pod kątem problematyki związanej z gitarą klasyczną i gitarystyką polską. Periodyki te (miesięczniki lub dwumiesięczniki, zależnie od okresu wydawania) przez wiele lat były głównym forum wymiany myśli dotyczącej gitary w Polsce. Na łamach tych czasopism publikowano m.in. artykuły historyczne i metodyczne poświęcone tematyce gitarowej, relacje z wydarzeń poświęconych gitarze, recenzje wydawnictw przeznaczonych na ten instrument, a także wiele kompozycji oryginalnych oraz opracowań na gitarę solo i zespoły z udziałem gitary.

Słowa kluczowe: czasopismo „Poradnik Muzyczny”, czasopismo „Przegląd Muzyczny”, Ludowy Instytut Muzyczny w Łodzi, polska muzyka gitarowa, Józef Powroźniak

Publikowany w latach 1947–1989 „Poradnik Muzyczny”, a także jego następca, ukazujący się w latach 1990–1991 „Przegląd Muzyczny”, to główne polskie media, w których przez wiele lat zamieszczano artykuły poświęcone gitarze

Data zgłoszenia: 11.11.2023

Data wysłania / zwrotu recenzji 1: 2.01.2024 / 10.01.2024

Data wysłania / zwrotu recenzji 2: 2.01.2024 / 3.01.2024

Data akceptacji: 21.01.2024

klasycznej. „Poradnik Muzyczny” powstał – jak scharakteryzowała go w latach 60. XX wieku Elżbieta Dziębowska – w celu „popularyzacji wiedzy muzycznej wśród muzyków i działaczy muzycznych”¹. Wydawany był przez większość czasu przez Ludowy Instytut Muzyczny w Łodzi (z przerwą w latach 1950–1957, kiedy to wydawcą czasopisma był Zarząd Główny Zjednoczenia Polskich Zespołów Śpiewaczych i Instrumentalnych)², w cyklu – zależnie od okresu – miesięcznym lub dwumiesięcznym³. W Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej „Poradnik Muzyczny” był jednym z głównych czasopism muzycznych, obok m.in. podejmującego tematy naukowe kwartalnika „Muzyka”⁴, publicystycznego „Ruchu Muzycznego”⁵ czy dedykowanego *stricto* powszechnej, amatorskiej edukacji muzycznej „Wychowania Muzycznego w Szkole”⁶.

Pierwszym powojennym czasopismem poświęconym tematyce gitarowej były „Wiadomości Gitarowe” wydawane w latach 1957–1966. Periodyk ten był organem prasowym Towarzystwa Miłośników Gitary Klasycznej w Warszawie, ukazywał się w cyklu kwartalnym. Publikowane były głównie teksty wiceprzewodniczącego towarzystwa, Stefana Ziółkowskiego, dotyczące techniki gry na instrumencie, a także informacje o aktualnych sprawach stowarzyszenia. Wśród autorów był także Józef Powroźniak, przewodniczący towarzystwa, który publikował teksty o tematyce historycznej (m.in. na temat Fernanda Sora, Romualda Truskolaskiego i Stanisława Szczepanowskiego). Po ukazaniu się 32. numeru za-

¹ E. Dziębowska, *Związki, towarzystwa, stowarzyszenia*, [w:] *Polska współczesna kultura muzyczna 1944–1964*, red. eadem, Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Kraków 1968, s. 294.

² Zob. L. Cieślak, *55 lat Polskiego Instytutu Muzycznego (dawniej „Ludowego Instytutu Muzycznego”)*, Polski Instytut Muzyczny, Łódź 2000, s. 47.

³ Często wydawano również numery podwójne, przy cyklu miesięcznym najczęściej obejmujące miesiące letnie (nr 7–8). W okresie stanu wojennego, w 1982 roku, wyjątkowo ukazały się jedynie trzy numery czasopisma (ówcześniej akurat dwumiesięcznika), z czego pierwsze spośród z tych trzech wydań obejmowało numery 1–4.

⁴ O gitarze na łamach kwartalnika „Muzyka” niezwykle wnikliwie napisała na łamach artykułu wydanego w niniejszym tomie „Edukacji Muzycznej” Anna Rutkowska, zob. eadem, *Gitarystyka w dorobku naukowym Instytutu Sztuki Polskiej Akademii Nauk*, „Edukacja Muzyczna” 2023, t. 18, s. 299–309, <http://dx.doi.org/10.16926/em.2023.18.02>.

⁵ Fragment dorobku wydawniczego „Ruchu Muzycznego” pod kątem obecności tematyki gitarowej opisał w pracy magisterskiej Jacek Płosa; zob. idem, *Tematyka gitarowa w „Ruchu Muzycznym”* (maszynopis pracy magisterskiej pisanej pod kierunkiem A. Gruszki), Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach, Katowice 2004.

⁶ Początkowo czasopismo nazywało się „Śpiew w Szkole”, obecnie nosi nazwę „Wychowanie Muzyczne”; zob. źródło: <https://culture.pl/pl/artykul/wychowanie-muzyczne-w-szkole-czasopismo-dla-nauczycieli> [stan z 20.10.2023]. Tematyka gitarowa reprezentowana była stosunkowo rzadko. Z artykułów starszych wymienić można publikowane w latach 60. XX wieku teksty Józefa Powroźniaka, Adama Suzina i Stefana Ziółkowskiego (zob. J. Kolasinski, *Zespoły instrumentalne*, Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa 1972, s. 140), stosunkowo nowsza jest seria artykułów autorstwa Jakuba Niedoborka z lat 2011–2012, zatytułowana *Przewodnik gitarowego harcownika*, oraz artykuł autorstwa Adama Skrętnego *Tyflopedagogika instrumentalna – autorski program nauczania gry na gitarze przy pomocy audiobooków gitarowych* z 2016 roku (zob. źródło: <http://ksiegarniainuty.pl/szukaj?search=gitar> [stan z 20.10.2023]).

przestano wydawania czasopisma. Do roku 1997, a więc przez ponad 30 lat, nie istniało czasopismo *stricto* poświęcone tematyce gitary klasycznej. Dopiero w 1997 roku powstały aż dwa periodyki – „Świat Gitary” oraz „Gitar. Historia i Aktualności”.

1. Do końca lat 60. XX wieku

W 1989 roku Józef Powroźniak w ten sposób wspominał zaistnienie tematyki gitarowej na łamach „Poradnika Muzycznego”:

[...] ruchem gitarowym w Polsce zaczął interesować się [w połowie lat 60. – przyp. W.G.] Ludowy Instytut Muzyczny w Łodzi, który stworzył specjalny dział pod nazwą Ośrodek Gitarowy w Polsce, [...] oddając do dyspozycji tego ruchu łamy miesięcznika „Poradnik Muzyczny”, gdzie pod nazwą „Ze świata gitary” różni autorzy zamieszczają swoje artykuły⁷.

Ośrodek Gitarowy utworzono w strukturach Ludowego Instytutu Muzycznego w roku 1964⁸, inauguracja działalności Ośrodka miała zaś miejsce rok później⁹. Jednym z celów Ośrodka Gitarowego było właśnie „opracowywanie materiałów o tematyce gitarowej do «Poradnika Muzycznego»”¹⁰.

I rzeczywiście, od 1965 roku widać duży wzrost treści o tematyce gitarowej. Nie oznacza to jednak, że informacje na temat gitary nie pojawiały się wcześniej. Przez długi czas były one jednak głównie natury instrumentoznawczo-orkiestracyjnej. Gitarę (a także wiele innych instrumentów strunowych szarpanych, jak mandolina, bałajka, banjo i cytra) omówił w 1948 roku Mieczysław Drobner¹¹. Rolę gitary w orkiestrze mandolinowej przedstawił na przełomie lat 1954–1955 w czteroczęściowym artykule *O organizacji i budowie orkiestr mandolinowych* Edward Ciuksza¹². Podobną tematykę podjął też w roku 1959 Ryszard Restel, również w czteroczęściowym artykule¹³. Przy okazji tekstów Restla po raz pierw-

⁷ J. Powroźniak, *Gitar. Historia i Aktualności*, wyd. 2, Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Kraków 1989, s. 181.

⁸ Zob. L. Cieślak, *55 lat Polskiego Instytutu Muzycznego...*, s. 65.

⁹ Zob. M. Tubis, *Ośrodek Gitarowy Ludowego Instytutu Muzycznego w Łodzi. Historia powstania i kierunki działalności*, [w:] *Aktualny stan gitary polskiej i perspektywy jej rozwoju*, red. J. Zamusko, Akademia Muzyczna im. Grażyny i Kiejstuty Bacewiczów w Łodzi, Łódź 1996, s. 177.

¹⁰ Ibidem, s. 179.

¹¹ Zob. M. Drobner, *Instrumenty muzyczne XII. Instrumenty szarpane*, „Poradnik Muzyczny” 1948, nr 10, s. 9–11.

¹² Zob. od E. Ciuksza, *O organizacji i budowie orkiestr mandolinowych*, „Poradnik Muzyczny” 1954, nr 9–10, s. 20–21; do idem, *O organizacji i budowie orkiestr mandolinowych (zakończenie)*, „Poradnik Muzyczny” 1955, nr 3–4, s. 12–17.

¹³ Zob. od R. Restel, *Instrumentacja-aranżowanie na zespoły mandolinowe*, „Poradnik Muzyczny” 1959, nr 1–2; do idem, *Instrumentacja na zespoły mandolinowe*, „Poradnik Muzyczny” 1959, nr 9–10, s. 18–26.

szy zawarte zostały w „Poradniku Muzycznym” nuty zawierające partię gitary (zapisaną jednak akordowo) – opracowania na zespoły mandolinowe utworów Tadeusza Sygietyńskiego¹⁴.

Rok 1959 był też momentem, gdy w „Poradniku Muzycznym” publikować poczęły dwie istotne postaci historii polskiej gitarystyki, których nazwiska były już w niniejszym tekście przytaczane – Stefan Ziółkowski i Józef Powroźniak. Ziółkowski w ośmioczęściowym cyklu artykułów zatytułowanym *Rady gitarzysty*, publikowanym w latach 1959–1961, podejmował podobną tematykę, co w „Wiadomościach Gitarowych”, tj. głównie zagadnienia techniki gry¹⁵. Powroźniak w serii tekstów *Od łuku do gitary* omawiał początki historii instrumentu. Stały się one podstawą rozdziału o tym samym tytule, zawartego później w publikacji *Gitara od A do Z*. Owo pojawienie się większej liczby tekstów od roku 1959 wiązało się niewątpliwie z faktem, iż od 1958 roku Powroźniak został wiceprezesem zarządu Ludowego Instytutu Muzycznego¹⁶.

W 1960 roku do Ziółkowskiego i Powroźniaka dołączył trzeci nestor polskiej gitarystyki – Kazimierz Sosiński. Jego pierwszy artykuł, o nieco przewrotnym tytule *O polskiej literaturze gitarowej* (przewrotnym, albowiem rodzima literatura na gitarę praktycznie wówczas nie istniała), był właściwie podsumowaniem dotychczasowego polskiego dorobku wydawniczego na gitarę, a nie przeglądem repertuaru na ten instrument¹⁷. Z tego też roku pochodzi pierwszy tekst o charakterze felietonu, podpisany zbiorczo przez Zarząd Towarzystwa Miłośników Gitary Klasycznej w Warszawie, zatytułowany *Jak długo jeszcze górować będzie nieuctwo?*, a opisujący problemy, na jakie natrafia Towarzystwo – a w domyśle polska gitarystyka – w trakcie swojej działalności¹⁸. W 1961 roku ukazała się pierwsza, jeszcze dość lakoniczna, recenzja publikacji gitarowej (zeszytu pierwszego *Biblioteczki gitarzysty* Powroźniaka)¹⁹. Rok 1962 przyniósł aż trzy nowości – serię pionierskich tekstów dotyczących gitary w muzyce flamenco, autorstwa Stefana Orczyka²⁰, pierwszy artykuł o gitarze autora zagranicznego

¹⁴ Zob. T. Sygietyński, *Polonez żywiecki*, oprac. R. Restel, „Poradnik Muzyczny” 1959, nr 3, s. 25–26.

¹⁵ Zob. od S. Ziółkowski, *Rady gitarzysty*, „Poradnik Muzyczny” 1959, nr 3, s. 15–17; do idem, *Rady gitarzysty VIII*, „Poradnik Muzyczny” 1961, nr 6, s. 5–7.

¹⁶ Zob. L. Cieślak, *55 lat Polskiego Instytutu Muzycznego...*, s. 60–61.

¹⁷ Zob. K. Sosiński, *O polskiej literaturze gitarowej*, „Poradnik Muzyczny” 1960, nr 11–12, s. 9. Rok wcześniej, w zbiorczym tekście dotyczącym publikacji Polskiego Wydawnictwa Muzycznego, kilka publikacji gitarowych wymienia Mirosław Pietkiewicz; zob. M. Pietkiewicz, *W księgarniach muzycznych*, „Poradnik Muzyczny” 1959, nr 1–2, s. 43.

¹⁸ Zob. *Jak długo jeszcze górować będzie nieuctwo?*, „Poradnik Muzyczny” 1960, nr 10, s. 23–25.

¹⁹ Zob. J.D., *Z nowych wydawnictw*, „Poradnik Muzyczny” 1961, nr 12, s. 33.

²⁰ Zob. od S. Orczyk, *Gitara w stylu flamenco*, „Poradnik Muzyczny” 1962, nr 2, s. 26–27; do idem, *Gitara w stylu flamenco* (5), „Poradnik Muzyczny” 1962, nr 6, s. 22–24. W 1987 roku w publikacji o muzyce flamenco autorstwa Krzysztofa Zgrai przeczytać można, iż jest ona „pierwszym w polskim piśmiennictwie dziełem traktującym o historii, teorii i praktyce wykonawczej muzyki

(Štěpán Urban opisywał historię klasy gitary w Konserwatorium w Pradze)²¹ oraz pierwszy dodatek nutowy z partią gitary zapisaną nutami – *Kujawiak* na kwartet mandolinowy z kontrabasem ad libitum, autorstwa Powroźniaka²². Jego autorstwa były też kolejne dwa cykle artykułów: drukowany w latach 1962–1963 czteroczęściowy cykl *Rosyjscy mistrzowie gitary*²³ oraz publikowana aż przez cztery lata (1964–1967) siedemnastoodcinkowa *Nauka harmonii dla gitarzystów*²⁴.

Powracając w ten sposób do roku 1965 – ukazuje się wówczas pierwsza partytura przeznaczona na zespół *stricte* gitarowy – opracowanie na trzy gitary autorstwa Powroźniaka dwóch tańców Wojciecha Długoraja²⁵. Od tego roku regularnie zaczynają się pojawiać recenzje wydawnictw gitarowych oraz informacje bieżące dotyczące gitarystyki polskiej (np. informacja o nowych gitarach produkowanych przez Dolnośląską Fabrykę Instrumentów Lutniczych w Lubinie)²⁶ i zagranicznej (notka o konkursach w Japonii i we Francji)²⁷.

W roku 1966 ukazały się pierwsze artykuły ze wzmiankowanej już (w cytacie z Powroźniaka) serii *Ze świata gitary*. Tytuł ten pojawiał się na łamach „Poradnika Muzycznego” aż do końca lat 70. Niekiedy były to krótkie newsy z rodzaju tych wspomnianych w poprzednim akapicie²⁸, czasami teksty przywdziewały formę artykułu²⁹, zazwyczaj były to jednak relacje z konkretnych wydarzeń

hiszpańskich Cyganów” (K.P. Zgraja, *Flamenco. Historia, teoria, praktyka*, Polskie Stowarzyszenie Jazzowe, Warszawa 1987, s. 2). O ile w stosunku do dwóch pierwszych z wymienionych elementów najpewniej można przyznać rację książce Zgrai, o tyle artykuły Orczyka w kwestiach wykonawczych wyprzedzały tę publikację o 25 lat. Dziękuję za zwrócenie uwagi na ten fakt Michałowi Czachowskiemu.

²¹ Zob. Š. Urban, *Gitara w konserwatorium praskim*, „Poradnik Muzyczny” 1962, nr 6, s. 25–26.

²² Zob. J. Powroźniak, *Kujawiak*, „Poradnik Muzyczny” 1962, nr 7–8, s. 26–27. Różnorodne utwory i opracowania Powroźniaka na zespoły mandolinowe ukazywać się będą do końca lat 60.

²³ Zob. od idem, *Rosyjscy mistrzowie gitary I*, „Poradnik Muzyczny” 1962, nr 7–8, s. 41–43; do idem, *Rosyjscy mistrzowie gitary IV*, „Poradnik Muzyczny” 1963, nr 11, s. 20–23. Podobnie jak w przypadku cyklu *Od łuku do gitary*, włączony został później do publikacji *Gitara od A do Z*, tym razem jako część rozdziału czwartego – *Gitara w Rosji*.

²⁴ Zob. od idem, *Nauka harmonii dla gitarzystów I*, „Poradnik Muzyczny” 1964, nr 2, s. 15–16; do idem, *Nauka harmonii dla gitarzystów. Lekcja XVII*, „Poradnik Muzyczny” 1967, nr 6, s. 9–10, 19.

²⁵ Zob. W. Długoraj, *Dwa tańce na 3 gitary*, oprac. J. Powroźniak, „Poradnik Muzyczny” 1965, nr 7–8, s. 21–23.

²⁶ Zob. K.S. [K. Sosiński], *Wiadomości gitarowe*, „Poradnik Muzyczny” 1965, nr 12, s. 18.

²⁷ Zob. *Z kraju i ze świata*, „Poradnik Muzyczny” 1965, nr 9, s. 22.

²⁸ Np. w pierwszym tekście z serii *Ze świata gitary* Powroźniak donosił o wydarzeniach gitarowych w Paryżu, Katowicach i Wałbrzychu; zob. J.P. [J. Powroźniak], *Ze świata gitary*, „Poradnik Muzyczny” 1966, nr 4, s. 21.

²⁹ Zob. T. Mazur, *Ze świata gitary. Z problematyki gry na gitarze*, „Poradnik Muzyczny” 1966, nr 5, s. 18–20; S. Niemand, *Ze świata gitary. Konkursy gitarowe w Paryżu*, „Poradnik Muzyczny” 1969, nr 2, s. 24; A. Kowalczyk, *Ze świata gitary*, „Poradnik Muzyczny” 1969, nr 9, s. 25 (w którym to tekście Aleksander Kowalczyk omawiał kwestię kwalifikacji posiadanych przez nauczycieli gry na gitarze); J. Powroźniak, *Ze świata gitary. Gitara w Konserwatorium Paryskim*, „Poradnik Muzyczny” 1971, nr 1, s. 29, lub *Ze świata gitary. Z twórczości gitarowej Joaquina*

w Polsce³⁰ oraz poza jej granicami³¹. Część autorów tych tekstów jest obecnie trudna do zidentyfikowania, jak np. L. Syta i Stanisław Zajdel z Łodzi. Byli to być może ówcześni nauczyciele gry na gitarze w ogniskach muzycznych, którzy związali się z Ośrodkiem Gitarowym poprzez uczestnictwo w organizowanych przezeń kursach. Tematyka gitarowa podejmowana była jednak także poza tą serią, jak np. w tekstach Kazimierza Sosińskiego (omówienie działalności Ośrodka Gitarowego LIM)³², Tadeusza Mazura (opis warszawskich placówek kształcących w grze na gitarze³³ oraz seria tekstów metodycznych³⁴) czy Wacława Rezlera (poświęcona zespołom rozrywkowym seria *Prowadzenie młodzieżowych zespołów gitarowych*)³⁵.

Z końcem lat 60. zaczęły pojawiać się w „Poradniku Muzycznym” coraz bardziej interesujące muzycznie dodatki nutowe. Powroźniak kontynuował swoją serię opracowań dawnej muzyki lutniowej na zespoły gitarowe. Ukazywały się materiały nutowe przygotowane z myślą o przeglądach ognisk muzycznych³⁶, drukowane były pierwsze utwory na gitarę solo (utwory Arcangela Corellego i Jana Sebastiana Bacha w opracowaniu Zofii Wójcik³⁷ oraz ponownie Bacha, jego

Rodrigo, tłum. B. Dowłasz, „Poradnik Muzyczny” 1978, nr 3, s. 20 (będące tłumaczeniem obcojęzycznego tekstu, jednak bez podania autora).

³⁰ Zob. np. *Ze świata gitary. Kurs gry na gitarze*, „Poradnik Muzyczny” 1966, nr 10, s. 20; L.S. [L. Syta], *Ze świata gitary. Kurs gitarowy Słupsk – 1967*, „Poradnik Muzyczny” 1967, nr 10, s. 24; L. Syta, *Ze świata gitary*, „Poradnik Muzyczny” 1967, nr 12, s. 28 (relacja z koncertu Konrada Ragossniga w Warszawie); S. Zajdel, *Ze świata gitary*, „Poradnik Muzyczny” 1968, nr 5, s. 22 (przedstawienie przebiegu ogólnopolskiej konferencji poświęconej zagadnieniom gry na gitarze); (xyz), *Ze świata gitary. Historyczne wydarzenie*, „Poradnik Muzyczny” 1968, nr 10, s. 23 (o egzaminie pierwszych absolwentów szkoły muzycznej II stopnia w Polsce: Barbary Czyż, Aleksandra Kowalczyka i Jana Paterka); J.P. [J. Powroźniak], *Ze świata gitary. Występy W. Sławskiego z Moskwy w Polsce*, „Poradnik Muzyczny” 1974, nr 3, s. 27 oraz (eb), *Ze świata gitary*, „Poradnik Muzyczny” 1977, nr 9, s. 11 (przedstawienie przebiegu przeglądu gitarowego w Cieszylinie).

³¹ Zdobywane za pośrednictwem prasy zagranicznej, jak zreferowane informacje z czasopisma „Guitar News”, m.in. o koncertach w Rosji japońskiego gitarzysty Iwao Suzukiego, zob. L. Syta, *Ze świata gitary*, „Poradnik Muzyczny” 1968, nr 3, s. 24–25, ale też pisane dzięki uczestnictwu polskich gitarzystów w zagranicznych wydarzeniach, zob. K. Sosiński, *Ze świata gitary. II Międzynarodowy Festiwal Gitarowy w Esztergom – Węgry*, „Poradnik Muzyczny” 1976, nr 1, s. 11–14, oraz B. Kliszewski, *Ze świata gitary. Festiwal gitarowy w Grecji*, „Poradnik Muzyczny” 1979, nr 1, s. 19–20.

³² Zob. K. Sosiński, *Z działalności Ośrodka Gitarowego Wszechnicy Muzycznej Ludowego Instytutu Muzycznego*, „Poradnik Muzyczny” 1966, nr 12, s. 27–28.

³³ Zob. T. Mazur, *Gitarą w warszawskich szkołach muzycznych*, „Poradnik Muzyczny” 1969, nr 3, s. 4–6.

³⁴ Zob. np. pierwszy artykuł z serii: idem, *Zagadnienia prawidłowej postawy i układu aparatu gry na gitarze*, „Poradnik Muzyczny” 1967, nr 7–8, s. 35–37.

³⁵ Zob. od W. Rezlera, *Prowadzenie młodzieżowych zespołów gitarowych*, „Poradnik Muzyczny” 1970, nr 5, s. 24–26; do idem, *Nauczanie gry na gitarze kostką*, „Poradnik Muzyczny” 1971, nr 7–8, s. 42–47.

³⁶ Zob. np. opracowania Sosińskiego utworów m.in. Augusta Nörmigera i Carla Marii von Webera: *Materiały do II Ogólnopolskiego Festiwalu Ognisk Artystycznych. Repertuar na małe zespoły*, „Poradnik Muzyczny” 1967, nr 1, s. 13–16.

³⁷ Zob. „Poradnik Muzyczny” 1967, nr 12, s. 17–18.

syna Johanna Christopha Friedricha Bacha oraz Jeana-Philippe'a Rameau w opracowaniu Tadeusza Mazura³⁸) oraz oryginalne kompozycje kameralne zagranicznych twórców³⁹. Jednak przełomowym wydarzeniem, będącym odzwierciedleniem generalnego rozwoju polskiej literatury gitarowej, było pierwsze opublikowanie kompozycji kameralnej na zespół gitarowy polskiego twórcy – Stanisława Mrońskiego. Koniec lat 60. XX wieku to bowiem moment, kiedy za sprawą Powroźniaka na gitarę zaczęli komponować m.in. Józef Świder, Witold Szalonek czy Józef Podobiński, a za sprawą Sosińskiego po gitarę sięgnął właśnie Stanisław Mroński. Na łamach „Poradnika Muzycznego” od 1969 roku przez wiele kolejnych lat działalności czasopisma pojawiały się utwory oryginalne i opracowania tego łódzkiego twórcy. Pierwsze było *Preludium* na zespół gitarowy (trzy gitary)⁴⁰ i kolejne oryginalne kompozycje na taki skład wykonawczy (*Walc*, *Marciale*, *Małe wariacje*, *Elegia*, *W stepie*, *Taniec*, *Preludium* oraz kolejne *Walc* i *Taniec*). Później – dziesiątki opracowań wydawanych do końca lat 70. – muzyki ludowej⁴¹ czy utworów tak wielu twórców, jak m.in. Diomedes Cato, Alessandro Stradella, Arcangelo Corelli, Johann Kasper Ferdinand Fischer, Henry Purcell, Johann Kuhnau, Alessandro Scarlatti, François Couperin, Georg Philipp Telemann, Jean-François Dandrieu, Jean Philippe Rameau, Georg Friedrich Händel, Domenico Scarlatti, Johann Sebastian Bach, Wilhelm Friedemann Bach, Christoph Willibald Gluck, Johann Philipp Kirnberger, Wolfgang Amadeus Mozart, Felix Mendelssohn-Bartholdy, Stanisław Moniuszko, Zygmunt Noskowski, Aleksandr Skriabin i Siergiej Prokofjew⁴². Mroński był także autorem wydanego w siedmiu częściach artykułu *Problemy czytania nut na gitarze klasycznej*, publikowanego w latach 1970–1971⁴³. Ostatnim jego gitarowym wkładem na łamach „Poradnika Muzycznego” było wydanie w roku 1986 *Oberka* na gitarę solo⁴⁴.

³⁸ Zob. „Poradnik Muzyczny” 1968, nr 7–8, s. 31–32 oraz „Poradnik Muzyczny” 1968, nr 9, s. 15–16.

³⁹ Zob. J.A. van Hoek, *Kukułka na 3 gitary*, „Poradnik Muzyczny” 1969, nr 5, s. 15–17, oraz późniejsze: idem, *Fuga na dwie gitary*, *Zwierzyniec* „Poradnik Muzyczny” 1971, nr 3, s. 11–19; idem, *Wariacje na temat holenderskiej melodii ludowej op. 1034 na trzy gitary*, „Poradnik Muzyczny” 1973, nr 12, s. 11–15 i idem, *Les Japonaises na klarnet i gitarę*, „Poradnik Muzyczny” 1976, nr 11, s. I–IV.

⁴⁰ Zob. S. Mroński, *Preludium na zespół gitarowy*, „Poradnik Muzyczny” 1969, nr 4, s. 11–12.

⁴¹ Zob. np. *Melodie różnych narodów na zespół gitarowy*, opr. S. Mroński, „Poradnik Muzyczny” 1975, nr 5, s. I–XII; *Melodie różnych narodów na 3 gitary i instrument melodyczny*, oprac. S. Mroński, „Poradnik Muzyczny” 1976, nr 1, s. I–XII, oraz *Melodie ludowe na mandolinę i dwie lub trzy gitary*, oprac. S. Mroński, „Poradnik Muzyczny” 1977, nr 12, s. I–X.

⁴² Spośród wielu, zob. np. *Utwory na zespół gitarowy*, oprac. S. Mroński, „Poradnik Muzyczny” 1974, nr 4, s. I–XII, oraz *Utwory kompozytorów radzieckich na zespół gitarowy*, oprac. S. Mroński, „Poradnik Muzyczny” 1975, nr 3, s. I–XII.

⁴³ W numeracji części artykułu nastąpił błąd – dwukrotnie nadano numer piąty, stąd ostatnia część tekstu widnieje pod numerem szóstym. Zob. od S. Mroński, *Problemy czytania nut na gitarze klasycznej*, „Poradnik Muzyczny” 1970, nr 5, s. 10–11, do idem, *Problemy czytania nut na gitarze klasycznej cz. 6*, „Poradnik Muzyczny” 1971, nr 5, s. 10–12.

⁴⁴ Zob. S. Mroński, *Oberka na gitarę solo*, „Poradnik Muzyczny” 1986, nr 9, s. I–VII.

REPERTUAR NA MAŁE ZESPOŁY

DWA TAŃCE

na 3 gitary

I CHOREA POLONICA

TANIEC POLSKI

Andantino

WOJCIECH DŁUGORAJ (1550-1619?)
Opr.: J. Powroźniak

Przykład 1. Opracowanie *Tańca polskiego* Wojciecha Długoraja autorstwa Józefa Powroźniaka, pierwszy utwór na jednorodny zespół gitarowy wydany na łamach „Poradnika Muzycznego”. Źródło: W. Długoraj, *Dwa tańce na 3 gitary*, oprac. J. Powroźniak, „Poradnik Muzyczny” 1965, nr 7–8, s. 21.

Drugim autorem, którego utwory zaczęły pojawiać się od końca lat 60., był Józef Podobiński. Jako pierwsza opublikowana została kompozycja *Metafora* na zespół gitarowy (kwartet gitarowy)⁴⁵. Kolejnymi utworami były również przeznaczone na jednorodne zespoły gitarowe: *Fuga* na trzy gitary, kwartety *Wspomnienie* i *Liryki miłosne* oraz kwintety *Różowe sny*, *Jemiołuszki*, *Martynka*, *Agawa*, *Turmalin*. Niestety, zarówno utwory na gitarowe zespoły kameralne Mrońskiego, jak i Podobińskiego, zostają całkowicie pomijane w obecnej praktyce pedagogiczno-koncertowej, co jest faktem o tyle zastanawiającym, że stale podnoszona jest w środowisku gitarzystów-pedagogów kwestia braku odpowiedniej ilości repertuaru kameralnego na zespoły jednorodne⁴⁶.

⁴⁵ Zob. J. Podobiński, *Metafora na zespół gitarowy*, „Poradnik Muzyczny” 1970, nr 4, s. 15–18.

⁴⁶ „Poradnik Muzyczny” (jak i „Przegląd Muzyczny”) dostępny jest w wielu polskich bibliotekach, zarówno bibliotekach uczelni muzycznych, jak i bibliotekach uniwersyteckich, choć nie zawsze dostępne są wszystkie numery. Pełne roczniki obydwu czasopism znajdują się np. w Bibliotece Głównej Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach.

metafora

na zespół gitarowy

Moderato

JÓZEF PODOBIŃSKI

Przykład 2. Incipit *Metafory* na zespół gitarowy Józefa Podobińskiego. Źródło: J. Podobiński, *Metafora na zespół gitarowy*, „Poradnik Muzyczny” 1970, nr 4, s. 15.

2. Lata 70. XX wieku

W latach 70. zintensyfikowana została działalność, którą można by nazwać próbą „transferu” zagranicznej wiedzy o muzyce gitarowej. Pojawiały się tłumaczenia artykułów zagranicznych autorów, pochodzących zarówno z krajów socjalistycznych, jak i zachodnich. Wśród tych pierwszych wymienić można teksty autorstwa Władimira Sławskiego (Włodzimierza Sławskiego)⁴⁷ oraz Arsenija Popowa⁴⁸. Z autorów zachodnich najczęściej pojawiały się artykuły Jana Antona van Hoeka, dotyczące tak różnorodnych zagadnień, jak m.in. postać Dionisa Aguada⁴⁹, wykonywanie muzyki polifonicznej na gitarze⁵⁰, historia gitary w Ho-

⁴⁷ Zob. W. Sławski, *Gitara w Związku Radzieckim*, „Poradnik Muzyczny” 1970, nr 7–8, s. 49–51, oraz będące właściwie relacją: idem, *Pierwsze spotkanie gitarzystów ZSRR*, „Poradnik Muzyczny” 1976, nr 11, s. 17.

⁴⁸ Zob. A. Popow, *O utworach koncertowych na gitarę z orkiestrą*, „Poradnik Muzyczny” 1971, nr 9, s. 7–9.

⁴⁹ Zob. J.A. van Hoek, *Aguado rehabilitowany*, „Poradnik Muzyczny” 1970, nr 4, s. 9–10, 23.

⁵⁰ Zob. idem, *Muzyka polifoniczna w nauczaniu gry na gitarze*, „Poradnik Muzyczny” 1970, nr 9, s. 21–23.

landii⁵¹, transkrybowanie muzyki lutniowej na gitarę⁵², wykonawstwo muzyki dawnej⁵³, obecność gitary w muzyce kameralnej⁵⁴ czy technika wibrato⁵⁵. Opublikowano także teksty Thomasa F. Hecka⁵⁶, Augusta H. Wowriesa⁵⁷, Gilberta Imbara⁵⁸, J.N. Cordiera⁵⁹, Angela Gilardina⁶⁰, Johna C. Tanna⁶¹ i Hansa Haidera⁶², jak również fragmenty wspomnień i wywiadu z Andresem Segovią⁶³. Pisali także dalej autorzy polscy – Aleksander Kowalczyk⁶⁴, Jan Paterek⁶⁵, Jan Oberbek (seria poświęcona zagadnieniu świadomego rozluźnienia aparatu gry)⁶⁶, Małgorzata Sztern-Dana (omówienie konkursów gitarowych przeprowadzonych dotychczas w Polsce)⁶⁷ i oczywiście Józef Powroźniak, który w latach 70., oprócz artykułu o Horeckim⁶⁸, publikował we fragmentach biogramy, które później weszły

⁵¹ Zob. idem, *Holendrzy i gitara*, „Poradnik Muzyczny” 1970, nr 11, s. 25–26.

⁵² Zob. idem, *O muzyce lutniowej, transponowaniu jej na gitarę i technice gry na tych instrumentach*, „Poradnik Muzyczny” 1971, nr 6, s. 25–27.

⁵³ Zob. idem, *Uwagi dotyczące interpretacji dawnej muzyki gitarowej*, „Poradnik Muzyczny” 1971, nr 10, s. 21–22.

⁵⁴ Zob. idem, *Gitara w zespole kameralnym i jako instrument solowy z towarzyszeniem orkiestry*, „Poradnik Muzyczny” 1973, nr 6, s. 9–10.

⁵⁵ Zob. idem, *Wibrato na gitarze i jego historyczny rozwój*, „Poradnik Muzyczny” 1973, nr 7–8, s. 44–45.

⁵⁶ Zob. T.F. Heck, *Wielcy mistrzowie gitary I. Mauro Giuliani*, „Poradnik Muzyczny” 1971, nr 11, s. 8–10, oraz idem, *Noty historyczne do recitalu Tarregi w r. 1888*, „Poradnik Muzyczny” 1977, nr 5, s. 13.

⁵⁷ Zob. A.H. Wowries, *Wyrównany (temperowany) strój gitary*, „Poradnik Muzyczny” 1973, nr 6, s. 10, 23.

⁵⁸ Zob. G. Imbar, *Gitara instrument masowy czy elitarny*, „Poradnik Muzyczny” 1973, nr 6, s. 29, oraz idem, *Gitara w szkołach*, „Poradnik Muzyczny” 1973, nr 9, s. 27.

⁵⁹ Zob. J.N. Cordier, *Gitara w muzyce kameralnej w latach 1800–1830*, „Poradnik Muzyczny” 1974, nr 3, s. 24.

⁶⁰ Zob. A. Gilardino, *Odrodzenie gitary*, „Poradnik Muzyczny” 1975, nr 12, s. 16–18, oraz idem, *Spojrzenie na muzykę gitarową XX w.*, „Poradnik Muzyczny” 1978, nr 4, s. 11–12.

⁶¹ Zob. J.C. Tanno, *Gitara w dobie obecnej*, „Poradnik Muzyczny” 1978, nr 5, s. 9.

⁶² Zob. H. Haider, *Gitara w jazzie*, „Poradnik Muzyczny” 1980, nr 2, s. 8.

⁶³ Zob. A. Segovia, *Moje pierwsze lata w Granadzie i Kordowie*, „Poradnik Muzyczny” 1975, nr 7–8, s. 15–17; idem, *Gitara i ja*, „Poradnik Muzyczny” 1975, nr 9, s. 15, oraz *Z notatnika gitarzysty*, „Poradnik Muzyczny” 1974, nr 6, s. 13–14.

⁶⁴ Zob. A. Kowalczyk, *Gitara w NRD*, „Poradnik Muzyczny” 1972, nr 3, s. 26.

⁶⁵ Zob. J. Paterek, *Klasyfikacja gitarowych sposobów uderzeń strunowych palcami prawej ręki*, „Poradnik Muzyczny” 1972, nr 4, s. 23–24.

⁶⁶ Zob. od J. Oberbek, *Problematyka relaksu w nauce gry na gitarze*, „Poradnik Muzyczny” 1976, nr 5, s. 9–10; do idem, *Problematyka relaksu w nauce gry na gitarze*, „Poradnik Muzyczny” 1976, nr 10, s. 11–13.

⁶⁷ Zob. M. Sztern-Dana, *Ogólnopolskie konkursy gitarowe*, „Poradnik Muzyczny” 1977, nr 7–8, s. 14–18.

⁶⁸ Zob. J. Powroźniak, *Wielcy mistrzowie gitary (II). Feliks Horecki*, „Poradnik Muzyczny” 1972, nr 4, s. 9–10, 23. Pierwszy człon tytułu sugeruje, że Powroźniak planował kontynuować serię zapoczątkowaną artykułem Hecka z 1971 roku; zamiar ten nie został jednak zrealizowany.

w skład *Leksykonu gitary*⁶⁹. Interesująca jest wymiana artykułów polemicznych między Janem Chudzikiem a Bogusławem Kliszewskim, którzy spierali się w kwestii wykonawstwa gam na gitarze. Ukazują one ówczesne problemy polskiej metodyki gitarowej⁷⁰. Wart zauważenia jest też artykuł teoretyczki Bożeny Jeszke-Blechert, która zainteresowała się problemem nazewnictwa instrumentów gitarowych⁷¹.

W ósmej dekadzie, obok wymienionych już utworów Mrońskiego i Podobińskiego, z kompozycji oryginalnych opublikowano pedagogiczną miniaturę zatytułowaną *Świt* na akordeon solo z tercetem gitar klasycznych Jerzego Dastycha⁷², *Gaude Mater* na chór mieszany i cztery gitary Józefa Świdra⁷³ oraz solowe: *Mazurek* Jana Edmunda Jurkowskiego⁷⁴ i *Warianty* Bogdana Dowłasza⁷⁵. W 1978 roku ukazały się również kompozycje powstałe w związku z konkursem kompozytorskim na utwór na gitarę klasyczną, którego pierwsza edycja odbyła się w Łodzi w 1975 roku. Były to utwory Krzysztofa Antoniego Mazura⁷⁶ i nieznanego z imienia W. Lecha⁷⁷. Obok dzieł oryginalnych publikowano opracowania, głównie kameralne, m.in. autorstwa Jerzego Gładysia⁷⁸, Leonarda Jurewicza⁷⁹, Alojzego Mądrego⁸⁰, Bronisława Kazimierza Przybylskiego (bardzo wiele opracowań m.in. na flet i gitarę, wydawanych aż do połowy lat 80.)⁸¹, Krzysztofa Sperskiego⁸² i Karola Zemli⁸³.

⁶⁹ Zob. od idem, *Mały leksykon gitary A*, „Poradnik Muzyczny” 1973, nr 1, s. 25–26; do idem, *Mały leksykon gitary suplement II*, „Poradnik Muzyczny” 1976, nr 3, s. 13–15.

⁷⁰ Zob. J. Chudzik, *Gitarowe refleksje i propozycje*, „Poradnik Muzyczny” 1977, nr 12, s. 10–14; B. Kliszewski, *Jeszcze o gamach i trójdźwiękach*, „Poradnik Muzyczny” 1978, nr 4, s. 8–10, oraz J. Chudzik, *Gitarowe kontrowersje*, „Poradnik Muzyczny” 1979, nr 2, s. 8–10.

⁷¹ Zob. B. Jeszke-Blechert, *O terminologii instrumentów gitarowych*, „Poradnik Muzyczny” 1976, nr 7–8, s. 26.

⁷² Zob. J. Dastych, *Świt*, „Poradnik Muzyczny” 1973, nr 11, s. 21–22.

⁷³ Zob. J. Świder, *Gaude Mater na chór mieszany i 4 gitary*, „Poradnik Muzyczny” 1977, nr 7–8, s. I–IX.

⁷⁴ Zob. J.E. Jurkowski, *Mazurek*, „Poradnik Muzyczny” 1978, nr 1, s. I–II.

⁷⁵ Zob. B. Dowłasz, *Warianty na gitarę solo*, „Poradnik Muzyczny” 1979, nr 2, s. X–XVI.

⁷⁶ Zob. K.A. Mazur, *Notturmo, Canto e Scherzo per Chitarra*, „Poradnik Muzyczny” 1978, nr 4, s. I–V.

⁷⁷ Zob. W. Lech, *Suita-jesienna, Suita-kolorowa*, „Poradnik Muzyczny” 1978, nr 4, s. VI–X.

⁷⁸ Zob. *Melodia hiszpańska*, oprac. J. Gładys, „Poradnik Muzyczny” 1971, nr 3, s. 20–22.

⁷⁹ Zob. np. G. Gershwin, *Kołysanka z op. „Porgy and Bess” na zespół gitarowy*, oprac. L. Jurewicz, „Poradnik Muzyczny” 1979, nr 6, s. XIV.

⁸⁰ Zob. np. W.A. Mozart, *Serenada KV 439 na flet, klarnet, smyczki i gitarę*, oprac. A.W. Mądry, „Poradnik Muzyczny” 1980, nr 2, s. I–VIII.

⁸¹ Zob. np. J.P. Rameau, *Menuet a*, oprac. B.K. Przybylski, „Poradnik Muzyczny” 1975, nr 10, s. XI–XII, oraz *Utwory na flet i gitarę w opr. B.K. Przybylskiego*, „Poradnik Muzyczny” 1984, nr 11–12, s. I–XVI. Opracowania te wymienia Wojciech Wojtuch, zob. idem, *Polska literatura na flet i gitarę przełomu XX i XXI wieku*, Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa 2022, s. 36.

⁸² Zob. 4 utwory nieznanych autorów wg tabulatur XVI i XVII w. na gitarę i wiolonczelę, oprac. K. Sperski, „Poradnik Muzyczny” 1975, nr 7–8, s. I–III.

⁸³ Zob. np. F. Schubert, *Kołysanka*, oprac. K. Zemla, „Poradnik Muzyczny” 1978, nr 1, s. XI.

3. Scherzo

Przykład 3. Incipit *Scherza*, trzeciej części z tryptyku *Notturmo, Canto e Scherzo* Krzysztofa Antnio Mazura. Źródło: K.A. Mazur, *Notturmo, Canto e Scherzo per Chitarra*, „Poradnik Muzyczny” 1978, nr 4, s. IV.

Kuriozum – z dzisiejszej perspektywy – było wydanie z 1975 roku, kiedy w ramach dodatku nutowego zamieszczono utwory gitarowe opracowane w zapomnianej obecnie notacji Muzilo⁸⁴, w której „liniatura [...] jest wiernym odbiciem klawiatury fortepianu. Czarne klawiszki zaznaczone są w systemie tym jako linie [...], zaś białe jako przestrzenie między liniami”⁸⁵.

ułani, ułani

Przykład 4. Fragment utworu opracowanego na gitarę, zapisanego w notacji Muzilo. Źródło: „Poradnik Muzyczny” 1975, nr 7–8, s. XVII.

W zakresie relacji w latach 70. przeważały sprawozdania z konkursów w Łodzi i Strzelcach Krajeńskich, choć pojawiały się pojedyncze relacje z zagranicznych festiwali, jak np. pióra Henryka Jóźwiaka z festiwalu w Wołos⁸⁶. Pojawiały się też krótkie notki dotyczące koncertów zagranicznych wirtuozów w Polsce⁸⁷.

⁸⁴ Zob. *Utwory gitarowe w MUZILO*, oprac. B. Włodarski, „Poradnik Muzyczny” 1975, nr 7–8, s. XVII–XVIII.

⁸⁵ J. Czerniawska, A. Michalski, *Nowe notacje muzyczne dla ruchu amatorskiego*, „Studia z Wychowania Muzycznego” 1978, nr 3, s. 116.

⁸⁶ Zob. H. Jóźwiak, *Festiwal gitarowy w Grecji*, „Poradnik Muzyczny” 1979, nr 6, s. 12.

⁸⁷ Zob. np. (xyz), *Koncert gitarzysty S. Behrenda w Katowicach*, „Poradnik Muzyczny” 1973, nr 4, s. 31.

lub innych wydarzeń (jak np. udział Jerzego Nalepki i Marcina Zalewskiego w konkursie w Belgradzie)⁸⁸. Recenzje często były anonimowe, z czego część autorów kryła się pod pseudonimami „L.B.”, „B.B.”, „fr” oraz „xyz”. Omawiane były prawie wyłącznie publikacje Polskiego Wydawnictwa Muzycznego, w większości autorstwa Józefa Powroźniaka (np. zeszyty z serii utworów wybranych XIX-wiecznych mistrzów gitary).

3. Lata 80. XX wieku

Od lat 80. widoczne jest stopniowe zmniejszanie liczby tekstów dotyczących tematyki gitarowej. Najpewniej związane jest to z faktem, że pod koniec 1978 roku Powroźniak przestał pełnić funkcję prezesa Ludowego Instytutu Muzycznego, które to stanowisko objął w 1969 roku⁸⁹. O ile w latach 70. praktycznie nie było numeru „Poradnika Muzycznego”, w którym nie byłoby informacji dotyczącej gitary i ruchu gitarowego (jedynie trzynaście numerów przez całą dekadę), a często jeden numer zawierał i dodatek nutowy poświęcony gitarze, i nawet dwa teksty na jej temat, o tyle np. z końcem lat 80. (1987–1989) co drugi numer już gitarowej treści nie zawierał.

Najczęściej reprezentowanymi formami prasowymi w dziewiątej dekadzie XX w. stają się relacje z wydarzeń gitarowych. Lata 80. to okres stopniowej atomizacji imprez poświęconych gitarze klasycznej w Polsce. Pojawiają się festiwale i konkursy w Cieszynie, Koszalinie, Gdańsku, Tychach, Lublinie, które – obok wydarzeń w Łodzi – stają się istotnymi scenami dla gitarzystów z kraju i zagranicy. Relacje z tych wydarzeń pisali m.in. Zbigniew Dubiella⁹⁰, Bogdan Firla⁹¹, Tadeusz Górny⁹², Janusz Janyst⁹³, Jan Paterek⁹⁴, Marek Skocza⁹⁵, Violetta Solecka⁹⁶, Ma-

⁸⁸ Zob. *Sukces polskiej gitarystyki na Międzynarodowym Konkursie*, „Poradnik Muzyczny” 1975, nr 1, s. 16.

⁸⁹ Nowym prezesem w roku 1978 został Józef Karol Lasocki, a po trzech latach, na blisko kolejnych dwadzieścia lat, prezesem został Stanisław Moryto; zob. L. Cieślak, *55 lat Polskiego Instytutu Muzycznego...*, s. 244–248.

⁹⁰ Zob. np. Z. Dubiella, *Koszalińskie spotkania z muzyką gitarową*, „Poradnik Muzyczny” 1984, nr 7–8, s. 20–21.

⁹¹ Zob. bf [B. Firla], *Muzyka gitarowa w Cieszynie*, „Poradnik Muzyczny” 1983, nr 1, s. 12–13.

⁹² Zob. T. Górny, *Zawracanie gitary? IV Gdańskie Spotkania Gitarzystów*, „Poradnik Muzyczny” 1988, nr 5, s. 4–5.

⁹³ Zob. J. Janyst, *Na sześciu strunach*, „Poradnik Muzyczny” 1980, nr 2, s. 7–8, oraz idem, *III Dni Muzyki Gitarowej Łódź 2–7 grudnia '86*, „Poradnik Muzyczny” 1987, nr 2, s. 8–9.

⁹⁴ Zob. np. J. Paterek, *2 dni muzyki gitarowej w Łodzi*, „Poradnik Muzyczny” 1985, nr 2, s. 9–10, oraz idem, *Na marginesie łódzkiej imprezy*, „Poradnik Muzyczny” 1989, nr 3, s. 6–7.

⁹⁵ Zob. M. Skocza, *Bez przymiarek, od razu dobrze. Śląska Jesień Gitarowa – Tychy '86*, „Poradnik Muzyczny” 1986, nr 12, s. 10.

⁹⁶ Zob. V. Solecka, *Łódzki konkurs gitarowy*, „Poradnik Muzyczny” 1986, nr 3, s. 7–8.

riusz Stowpiec⁹⁷, Marek Tubis⁹⁸ i Sławomir Wiśniewski⁹⁹. Co warte jest podkreślenia, część autorów nie była gitarzystami – imprezy gitarowe relacjonowane były wówczas przez zawodowych dziennikarzy muzycznych (Górny, Janyst, Skoczka, Stowpiec), co rzadką – niestety – praktyką jest obecnie. W dziale recenzji pojawia się nazwisko Zbigniewa Dubielli, który do dziś (już na łamach innych czasopism) jest autorem wielu omówień nowych wydawnictw nutowych i płyt. Jednokrotnie pojawił się także przedruk z amerykańskiego czasopisma „Soundboard Magazine” – przetłumaczono recenzję publikacji nutowych Powroźniaka, którą napisał George Magula¹⁰⁰.

Artykuły poświęcone tematyce gitarowej pojawiają się sporadycznie, choć kontynuowana jest linia koncepcyjna z lat 70., tj. publikowanie tekstów autorstwa zagranicznych twórców: Jurgis Rimkevičius omawiał miejsce gitary w panoramie litewskiej kultury muzycznej¹⁰¹ i przedstawiał sylwetkę Marka Konrada Sokołowskiego¹⁰², a Igor Rechin podobnie przedstawiał sytuację w Rosji¹⁰³. Interesującą formę przybrał artykuł Gerolda Karla Hannabacha i Margarete Brunswicker-Apelt – tekst *Porady dla gitarzystów*, tyżący się kwestii budowy instrumentu i jego konserwacji, opublikowany został jako osobna książeczka dołączona do „Poradnika Muzycznego”¹⁰⁴. Z polskich autorów pojawili się Jan Paterek i Sławomir Wiśniewski (artykuły metodyczne)¹⁰⁵, Andrzej Wendland (kreślący portret Andresa Segovii)¹⁰⁶ oraz Janusz Puszczewicz (opisujący sylwetkę gitarowego lutnika Alfreda Kopoczka)¹⁰⁷.

Jednorazową sytuacją było opublikowanie wywiadu z gitarzystą¹⁰⁸. W 1983 roku wydrukowana została rozmowa z Kazimierzem Sosińskim, zatytułowana *Gi-*

⁹⁷ Zob. M. Stowpiec, *Lubelskie Spotkania Gitarowe. Gitara ante portas*, „Poradnik Muzyczny” 1986, nr 9, s. 8–9.

⁹⁸ Zob. M. Tubis, *V Gdańskie Spotkania Gitarowe*, „Poradnik Muzyczny” 1989, nr 7–8, s. 6–7.

⁹⁹ Zob. np. S. Wiśniewski, *I Gdańskie Spotkania Gitarzystów*, „Poradnik Muzyczny” 1985, nr 7–8, s. 23–24, oraz idem, *II Gdańskie Spotkania Gitarzystów*, „Poradnik Muzyczny” 1986, nr 7, s. 6–8.

¹⁰⁰ Zob. *Wydawnictwa dla nas*, „Poradnik Muzyczny” 1981, nr 3, s. 15.

¹⁰¹ Zob. J. Rimkevičius, *Gitara na Litwie*, „Poradnik Muzyczny” 1987, nr 6, s. 16–17.

¹⁰² Zob. idem, *Marek Sokołowski w 100 rocznicę śmierci*, „Poradnik Muzyczny” 1983, nr 11, s. 18–19.

¹⁰³ Zob. I. Rechin, *Gitara i gitarzyści w Rosji wczoraj i dziś*, „Poradnik Muzyczny” 1988, nr 7–8, s. 26–28. Opublikowany został również artykuł pt. *Gitara w Japonii*, jednak bez podania autora, jedynie z nazwiskiem tłumaczki – E. Gabryś; zob. *Gitara w Japonii*, „Poradnik Muzyczny” 1977, nr 9, s. 12.

¹⁰⁴ G.K. Hannabach, M. Brunswicker-Apelt, *Porady dla gitarzystów*, dodatek do „Poradnika Muzycznego” 1989, nr 3.

¹⁰⁵ Zob. J. Paterek, *Rozmyślenia nad sześcioma strunami*, „Poradnik Muzyczny” 1981, nr 1, s. 5–6, oraz S. Wiśniewski, *Z zagadnień nauczania gry na gitarze*, dodatek repertuarowo-metodyczny do „Poradnika Muzycznego” 1987, nr 2, s. X–XV.

¹⁰⁶ Zob. A. Wendland, *Andres Segovia*, „Poradnik Muzyczny” 1984, nr 10, s. 8–9.

¹⁰⁷ Zob. J. Puszczewicz, *Czar gitary*, „Poradnik Muzyczny” 1989, nr 6, s. 23.

¹⁰⁸ Wcześniej jedynie w 1971 roku opublikowano rodzaj parawywiadu, będącego właściwie zapisem niektórych wypowiedzi Jana Antona van Hoeka, spisanych przez Józefa Powroźniaka przy okazji jego pobytu w Polsce; zob. *Nasz gość*, „Poradnik Muzyczny” 1971, nr 2, s. 23.

tara jest doceniana, w której nestor gitary w Polsce opowiada o aktualnym statusie instrumentu w kraju oraz swoich początkach zainteresowania gitarą, jak i o zaranianiu profesjonalnej polskiej edukacji gitarowej¹⁰⁹. Innymi incydentalnymi publikacjami były teksty poświęcone polskim gitarzystom. Pierwszy związany był z 70. rocznicą urodzin Stefana Matysa, muzyka związanego z orkiestrą mandolinową Edwarda Ciukszy¹¹⁰. Drugi miał charakter, który można by nazwać „promocyjnym” – było nim przedstawienie (w roku 1988) sylwetki młodego gitarzysty Adama Zalas¹¹¹.

W zakresie dodatków nutowych w latach 80. zauważyć można zaprzestanie publikacji opracowań na zespoły mandolinowe z udziałem gitary. Ostatnim dodatkiem na taki skład był *Kadryl* Michała Kleofasa Ogińskiego w opracowaniu Powroźniaka, wydany w 1981 roku. W dekadzie tej pojawiło się wiele nowych nazwisk autorów opracowań: Jerzy Żak (np. opracowanie na duet utworu *Yesterday* zespołu The Beatles)¹¹², Bartłomiej Budzyński (np. solowe opracowanie pieśni negro spiritual *Kumbaya My Lord*)¹¹³, Krzysztof Celiński (np. opracowanie na trzy gitary *Largo* Arcangela Corellego)¹¹⁴, Marcin Zalewski (opracowanie na kwartet gitarowy *Sonatiny* Daniela Gottloba Türka)¹¹⁵ i Sławomir Wiśniewski (np. opracowanie na dwie gitary utworu Duarte’a Costy)¹¹⁶. Publikowane były też utwory oryginalne, zarówno pedagogiczne (np. Andrzeja Krzanowskiego¹¹⁷ i Bronisława Kazimierza Przybylskiego¹¹⁸), jak i koncertowe (Jerzego Bauera¹¹⁹, Mieczysława Makowskiego¹²⁰ i Jana Edmunda Jurkowskiego¹²¹).

¹⁰⁹ Zob. J. Janyst, *Gitarą jest doceniana... Rozmowa z Kazimierzem Sosińskim, wykładowcą Akademii Muzycznej w Łodzi*, „Poradnik Muzyczny” 1983, nr 11, s. 3–4. W roku 1991 w „Przeglądzie Muzycznym” opublikowana została rozmowa z uczniem Sosińskiego, Aleksandrem Kowalczykiem. Nie dotyczyła ona jednak kwestii gitarowych, lecz działań Kowalczyka jako rektora łódzkiej uczelni muzycznej; zob. „Optymizm przejawiać pragnę w działaniu...”. Rozmowa z prof. Aleksandrem Kowalczykiem, rektorem Akademii Muzycznej w Łodzi, „Przegląd Muzyczny” 1991, nr 1, s. 12–13.

¹¹⁰ Zob. (jj), *Jubileusz S. Matysa*, „Poradnik Muzyczny” 1984, nr 9, wewnętrzna tylna okładka.

¹¹¹ Zob. (mż), *Z Tarnowa w świat. Adam Zalas*, „Poradnik Muzyczny” 1988, nr 5, s. 19.

¹¹² Zob. J. Lennon, P. McCartney, *Yesterday*, oprac. J. Żak, „Poradnik Muzyczny” 1985, nr 6, s. XIII–XVI.

¹¹³ Zob. *Kumbaya My Lord. Negro spiritual*, oprac. B. Budzyński, „Poradnik Muzyczny” 1985, nr 11, s. XIII–XV.

¹¹⁴ Zob. A. Corelli, *Largo*, oprac. K. Celiński, „Poradnik Muzyczny” 1985, nr 11, s. VI–IX.

¹¹⁵ Zob. D.G. Türk, *Sonatina*, oprac. M. Zalewski, „Poradnik Muzyczny” 1985, nr 11, s. X–XII.

¹¹⁶ Zob. D. Costa, *Serenada gitarowa*, oprac. S. Wiśniewski, „Poradnik Muzyczny” 1986, nr 5, s. I–II.

¹¹⁷ Zob. A. Krzanowski, *Nasz dzień*, „Poradnik Muzyczny” 1983, nr 1, s. XII–XIV. Kompozycja na dwa flety proste i gitarę.

¹¹⁸ Zob. B.K. Przybylski, *Z dzieciństwa*, „Poradnik Muzyczny” 1983, nr 8–9, s. I–XIII. Kompozycja na gitarę i akordeon.

¹¹⁹ Zob. J. Bauer, *Preludio per due ghitarre, Passacaglia ballante per due ghitarre*, „Poradnik Muzyczny” 1983, nr 2–3, s. I–XII.

¹²⁰ Zob. M. Makowski, *Serenada egejska na gitarę solo*, dodatek repertuarowo-metodyczny do „Poradnika Muzycznego” 1988, nr 2, s. IX–XII.

¹²¹ Zob. J.E. Jurkowski, *Mazurek na gitarę solo*, dodatek repertuarowo-metodyczny do „Poradnika Muzycznego” 1988, nr 2, s. II–VIII.

Kończąc przegląd zawartości „Poradnika Muzycznego” pod kątem tematyki gitarowej, zauważyć można jeszcze dwa rodzaje materiałów związanych z gitarą. Od lat 70. ukazywały się krótkie wspomnienia, w których przedstawiano sylwetki zmarłych postaci polskiej i zagranicznej gitarystyki. Poświęcono je m.in. Włodzimierzowi Maszkiewiczowi¹²², Štěpánowi Urbanowi¹²³, Brunonowi Henzemu¹²⁴, Kazimierzowi Sosińskiemu¹²⁵, Janowi Edmundowi Jurkowskiemu¹²⁶ i Józefowi Powroźniakowi¹²⁷. Przez cały okres wydawania „Poradnika Muzycznego” publikowano również regulaminy i zapowiedzi konkursów w Łodzi, tak wykonawczych, jak i kompozytorskich, a także ich wyniki¹²⁸.

4. Zmierzch czasopisma – „Przegląd Muzyczny”

W 1990 roku „Poradnik Muzyczny” przemianowany został na „Przegląd Muzyczny”, albowiem – jak pisał Lucjan Cieślak – pracowano nad „doskonaleniem pisma i przystosowaniem go w zakresie tematyki do współczesnych potrzeb społecznych”¹²⁹ oraz dążono „do zerwania z dawnym modelem”¹³⁰. Jednak już w kolejnym roku ukazały się jedynie dwa numery „Przeglądu Muzycznego” – pierwszy oraz drugi, podwójny, o numeracji 2–3, po czym zawieszono wydawania czasopisma z powodów finansowych¹³¹.

Przez ten czas zdążyły się ukazać aż trzy dodatki nutowe zawierające muzykę gitarową:

- w numerze 5–6/1990 znalazły się opracowania autorstwa Marka Tubisa (utwory Fryderyka Chopina na gitarę solo i dwie gitary) oraz Karola Zemli (m.in. muzyka ludowa, a także utwory Jeana-Paula-Égide’a Martiniego i Roberta Schumanna)¹³²;
- w numerze 7–8/1990 opublikowano opracowania Stanisława Mrońskiego (*La Cinquantaine* Jeana Gabriela-Mariego na dwoje skrzypiec i gitarę) oraz Andrzeja Hundiaka (utwory Händla, Chopina i Franza Schuberta na flet, klarnet i gitarę)¹³³;

¹²² Zob. A.P., *Zmarł Włodzimierz Maszkiewicz z Rosji*, „Poradnik Muzyczny” 1972, nr 5, s. 30.

¹²³ Zob. Stefan Urban, „Poradnik Muzyczny” 1974, nr 9, s. 20.

¹²⁴ Zob. Z żałobnej karty, „Poradnik Muzyczny” 1978, nr 3, s. 20.

¹²⁵ Zob. J. Jansyć, *Kazimierz Sosiński (1909–1984)*, „Poradnik Muzyczny” 1984, nr 7–8, s. 26.

¹²⁶ Zob. K. Bula, *Jan Edmund Jurkowski*, „Poradnik Muzyczny” 1989, nr 7–8, s. 8.

¹²⁷ Zob. J.K. Lasocki, *Józef Powroźniak*, „Poradnik Muzyczny” 1989, nr 11–12, s. 36–37.

¹²⁸ Jak np. wyniki pierwszego Ogólnopolskiego Konkursu Kompozytorskiego na Utwór na gitarę solo w Łodzi z 1975 roku; zob. *Komunikat*, „Poradnik Muzyczny” 1976, nr 1, s. 20.

¹²⁹ L. Cieślak, *55 lat Polskiego Instytutu Muzycznego...*, s. 179.

¹³⁰ Ibidem.

¹³¹ Zob. ibidem.

¹³² Zob. *Repertuar muzyczny na gitarę solo i duet gitarowy*, dodatek do „Przeglądu Muzycznego” 1990, nr 5–6.

¹³³ Zob. *Repertuar muzyczny na małe zespoły kameralne*, dodatek do „Przeglądu Muzycznego” 1990, nr 7–8.

- w numerze 1/1991 wydrukowano opracowania Karola Zemli (utwory Irvinga Berlina, Napoléona Coste'a i Fernanda Sora) oraz oryginalną kompozycję Barbary Puchalskiej (*Opowieść jesienna*)¹³⁴.

Opublikowano także relacje autorstwa Marka Tubisa¹³⁵, Zbigniewa Dubielli¹³⁶ i Andrzeja Wójcika¹³⁷ z gitarowych wydarzeń w Łodzi, Krakowie i Tychach. Symbolicznym zwieńczeniem historii „Poradnika Muzycznego” *vel* „Przeglądu Muzycznego” pod kątem treści gitarowych jest recenzja pracy *Poradnik metodyczny dla gitarzystów* autorstwa Sławomira Wiśniewskiego, Jerzego Naplepki i Aleksandra Kowalczyka, rodzaj ukoronowania metodycznych dokonań ośrodka łódzkiego. Recenzji dokonał na łamach ostatniego numeru „Przeglądu Muzycznego” Jan Paterek¹³⁸.

W latach 1992–1996, a więc w początkowych latach przemian ustrojowych, gitarzyści pozostali bez czasopisma mogącego stanowić forum wymiany myśli, które dotychczas, przez nieco ponad trzy dekady, tworzył „Poradnik Muzyczny”, a następnie „Przegląd Muzyczny”. W roku 1997 powstały wspomniane już periodyki – „Gitar. Historia i Aktualności” oraz „Świat Gitary”. Pierwszy z nich ukazywał się do 2001 roku, drugi – do roku 2005. Na kolejne czasopismo – „Sześć Strun Świata” – środowisko gitarzystów musiało czekać do 2015 roku; magazyn ten ukazuje się do teraz (z przerwą w latach 2018–2020) w cyklu kwartalnym.

Gitarowy dorobek „Poradnika Muzycznego” jest obecnie nieco zapomniany i niedoceniany. Jednym z powodów jest fakt, iż gitara jest na jego łamach zestawiana (np. w przypadku dodatków nutowych) z instrumentami z rodziny mandolin, które aktualnie właściwie nie są obecne w praktyce koncertowej w Polsce. Również ideologiczny wydźwięk, chwalcący „czasy słusznie minione” i „wielkiego brata” ze Wschodu, obecny w wielu treściach (przy czym w gitarowych jedynie w niewielkim zakresie) zawartych na łamach „Poradnika Muzycznego”, powoduje pejoratywny odbiór tego czasopisma.

Nie zmienia to jednak faktu, że na łamach „Poradnika Muzycznego” i „Przeglądu Muzycznego” przez blisko pół wieku zamieszczano wiele cennych treści poświęconych gitarze. Po pierwsze, jest to istotne źródło do badań nad historią polskiej gitarystyki – zawiera wiele relacji z pionierskich w Polsce wydarzeń gitarowych czy świadectwa działalności zasłużonych postaci polskiej sceny gitary

¹³⁴ Zob. *Repertuar muzyczny na gitarę solo*, dodatek do „Przeglądu Muzycznego” 1991, nr 1.

¹³⁵ Zob. M. Tubis, *VII Ogólnopolski Konkurs Wykonawczy Gitary Klasycznej – Łódź '90*, „Poradnik Muzyczny” 1990, nr 2–3, s. 32, oraz idem, *VI Krakowskie Spotkania z Gitarą Klasyczną*, „Poradnik Muzyczny” 1990, nr 7–8, s. 31.

¹³⁶ Zob. Z. Dubiella, *Dwugłos o Śląskiej Jesieni Gitarowej. Pomost między Wschodem a Zachodem*, „Poradnik Muzyczny” 1990, nr 12, s. 10–11.

¹³⁷ Zob. A. Wójcik, *Dwugłos o Śląskiej Jesieni Gitarowej. O „Jesieni” – pogodnie*, „Poradnik Muzyczny” 1990, nr 12, s. 12–13.

¹³⁸ Zob. J. Paterek, *Recenzja pracy zbiorowej „Poradnik metodyczny dla gitarzystów”*, „Przegląd Muzyczny” 1991, nr 2–3, s. 34.

klasycznej. Po drugie, część artykułów metodycznych nie straciła na aktualności, a niektóre wręcz wyprzedziły wówczas swoją epokę i nie są stosowane w praktyce pedagogicznej do teraz, jak np. cykl tekstów Stanisława Mrońskiego podejmujących tematykę gry *a vista* poprzez myślenie interwałowo-harmoniczne (akordowe). Również artykuły historyczne przynoszą często unikatowe w polskim piśmiennictwie muzycznym informacje, szczególnie te autorstwa zagranicznych twórców. Po trzecie, w dodatkach nutowych znaleźć można, z jednej strony, cały szereg interesujących opracowań (twórców z właściwie każdej nowożytnej epoki), z drugiej – wiele wydań muzyki oryginalnie pisanej na gitarę (w większości autorstwa polskich twórców), zarówno kompozycji solowych, jak i kameralnych. Autor wyraża nadzieję, iż niniejszy artykuł przyczyni się do zwiększenia świadomości istnienia tak bogatego dorobku publicystycznego oraz ułatwi korzystanie z materiałów poświęconych gitarze zawartych w „Poradniku Muzycznym” i „Przeglądzie Muzycznym”.

Bibliografia

Źródła

„Poradnik Muzyczny”, roczniki 1947–1989.

„Przegląd Muzyczny”, roczniki 1990–1991.

Opracowania

Cieślak Lucjan, *55 lat Polskiego Instytutu Muzycznego (dawniej „Ludowego Instytutu Muzycznego”)*, Polski Instytut Muzyczny, Łódź 2000.

Czerniawska Jolanta, Michalski Andrzej, *Nowe notacje muzyczne dla ruchu amatorskiego*, „Studia z Wychowania Muzycznego” 1978, nr 3, s. 104–135 [dostępne pod adresem: <https://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/2949/Nowe%20notacje%20muzyczne%20dla%20ruchu%20amatorskiego.pdf?sequence=1&isAllowed=y>].

Dziębowska Elżbieta, *Związki, towarzystwa, stowarzyszenia*, [w:] *Polska współczesna kultura muzyczna 1944–1964*, red. E. Dziębowska, Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Kraków 1968, s. 282–295.

Kolasiński Jerzy, *Zespoły instrumentalne*, Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa 1972.

Płosa Jacek, *Tematyka gitarowa w „Ruchu Muzycznym”* (maszynopis pracy magisterskiej pisanej pod kierunkiem A. Gruszki), Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach, Katowice 2004.

Powroźniak Józef, *Gitara od A do Z*, wyd. 2, Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Kraków 1989.

- Rutkowska Anna, *Gitarystyka w dorobku naukowym Instytutu Sztuki Polskiej Akademii Nauk*, „Edukacja Muzyczna” 2023, t. 18, s. 299–309, <http://dx.doi.org/10.16926/em.2023.18.02>.
- Tubis Marek, *Ośrodek Gitarowy Ludowego Instytutu Muzycznego w Łodzi. Historia powstania i kierunki działalności*, [w:] *Aktualny stan gitarystyki polskiej i perspektywy jej rozwoju*, red. J. Zamuszko, Akademia Muzyczna im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi, Łódź 1996, s. 177–187.
- Wojtuch Wojciech, *Polska literatura na flet i gitarę przełomu XX i XXI wieku*, Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa 2022.
- Zgraja Krzysztof Paweł, *Flamenco. Historia, teoria, praktyka*, Polskie Stowarzyszenie Jazzowe, Warszawa 1987.

Źródła internetowe

<https://culture.pl/pl/artukul/wychowanie-muzyczne-w-szkole-czasopismo-dla-nauczycieli> [stan z 20.10.2023].

The Guitar in the Polish Music Periodicals “Poradnik Muzyczny” (1947–1989) and “Przegląd Muzyczny” (1990–1991)

Abstract

The aim of this article is to present the contents of two music journals, “Poradnik Muzyczny” [“Music Guide”] and “Przegląd Muzyczny” [“Music Review”], published by the Ludowy Instytut Muzyczny [People’s Institute of Music] in Łódź, with a focus on subjects related to classical guitar and guitar music in Poland. For many years, these periodicals, issued on a monthly or bimonthly basis, depending on the period of publication, were the primary platform for exchanging ideas about the guitar in Poland. These journals published historical and methodological articles on the guitar, reports on guitar events, reviews of publications for the instrument, and original compositions and arrangements for guitar solo as well as for ensembles with the guitar.

Keywords: “Poradnik Muzyczny”, “Przegląd Muzyczny”, Ludowy Instytut Muzyczny w Łodzi [People’s Institute of Music in Łódź], Polish guitar music, Józef Powroźniak.